

ÜÇ KUŞAK BOYUNCA AVRUPALI TÜRKLER

Biyografik ve Sosyolojik Bir Yaklaşım

Kadir CANATAN

Eskiyeni Yayınları: 234

ÜÇ KUŞAK BOYUNCA AVRUPALI TÜRKLER
Biyografik ve Sosyolojik Bir Yaklaşım

Kadir CANATAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Mayıs 2024

ISBN: 978-625-6781-46-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ÜÇ KUŞAK BOYUNCA AVRUPALI TÜRKLER

Biyografik ve Sosyolojik Bir Yaklaşım

Kadir CANATAN

Ankara 2024

Kadir CANATAN

Nevşehir-Hacıbekaş doğumlu. Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun olduktan sonra yurtdışına çıktı. Rotterdam Sosyal Akademisi'nde Sosyal Hizmetler, Erasmus Üniversitesi'nde Sosyoloji, Amsterdam Özgür Üniversite'de ise Kültürel Antropoloji alanında lisans ve yüksek lisans eğitimi yaptı. 1996 yılında Rotterdam Erasmus Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde başladığı doktorasını 2001 yılında tamamladı. Doktora paralel olarak ve doktora sonrasında Utrecht Devlet Üniversitesi ve bazı araştırma kurumlarında görev aldı. 2005 yılında Türkiye'ye kesin dönüş yaptı ve Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev aldı. 2013 yılında İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde geçen Canatan buradan emekli oldu.

Şu an İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde görev yapmaktadır.

Yayınlanmış çeşitli telif eserleri, tercüme kitapları ve makaleleri bulunan Canatan azınlıklar, çokkültürlülük, entegrasyon, göç gibi konular başta olmak üzere sosyoloji alanında pek çok çalışması bulunmaktadır. Tercüme dâhil 40 civarında eseri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
“GİTMEK VE KALMAK ARASINDA” BİRİNCİ KUŞAK	11
İlk Karşılaşmalar ve Gözlemler	11
Hollanda’da Türkler: Kimler ve Nereden Geliyorlar?	16
Aile Birleşimi Başlıyor!	19
Aile Birleşimi Göçün Seyrini Değiştiriyor!	22
Hollanda’da Şekillenen Türk Toplumunu	24
Bir Kuşak Tükeniyor!	41
“GEMİ İLE RIHTIM ARASINDA” İKİNCİ KUŞAK	45
Bir Tanım Meselesi Olarak İkinci Kuşak	45
İkinci Kuşak Avrupa’da Nasıl Karşılanmıştır?	48
Delft Şehrinde Türkler Örgütleniyor!	52
Millî Görüşçülerle Tanışıyorum!	54
Hollanda’da Eğitime Yeniden Başlıyorum!	58
Türk Gençleri Neden Türkiye’den Evleniyorlar?	64
Okumak ve Yazmak!	69
Kültürel Antropoloji Okumaya Karar Veriyorum!	72
İlk Kitaplarımı Yayınlanıyor!	75
Okul Kuruyoruz!	77
Hollandalılar Eğitimden Ne Anlıyor?	80
Yeni Bir Maraton: Doktora!	84
Türk Gençleri Nereye Gidiyor?	89
Türk Toplumunu Entegre Olabiliyor Mu?	92
“ÇİFT KİMLİKLİ” ÜÇÜNCÜ KUŞAK	97
Üçüncü Kuşak Dönemi Başlıyor!	97
Üçüncü Kuşak Kendini Nasıl Tanımlıyor?	98
Suç ve Entegrasyon İlişkisi	103
Geri Dönüş Olasılığı Ne Kadar?	107
SONUÇLAR	113

ÖN SÖZ

Daha önce birbirinden bağımsız olarak zihnimde var olan üç ayrı niyet ve çabayı birleştirme gayesiyle bu kitabı yazmaya koyuldum. Amsterdam Vrije Universiteit Kültürel Antropoloji bölümünden mezun olduktan bir süre sonra doktora yapmaya karar vermiştim. İlk ziyaret ettiğim hocalardan biri Amsterdam Üniversitesi'nde görev yapan Hans Vermeulen oldu. Daha akademi yıllarında iken onun “Etnik Gruplar ve Sınırlar” adlı bir kitabını okumuştuk ve ben kendi hesabıma etkilenmiştim. Vermeulen, bu kitabında farklı etnik grupların Utrecht şehrinde kendi kimliklerini nasıl tanımladıklarına dair bir çalışma yapmıştı. Ben bu kitaptan ilham alarak yaşadığım Rotterdam kentinde üç kuşak boyunca Türklerin değişen sosyo-kültürel kimlikleri üzerine nitel bir çalışma yapmak istiyordum. Ne yapmak istediğimi anlatan beş altı sayfalık bir metin hazırlayarak hocayı ziyarete gittim. Hocaya kendimi tanıtip doktora yapmak istediğimi söyledim.

Kendisinin Utrecht şehrinde yaptığı nitel çalışmaya benzer bir çalışmayı, Rotterdam şehrinde ve sadece Türkler üzerinde yapmak istediğimi belirttim. En önemli parametre “sosyo-kültürel değişim” eksenini olacaktı. Bunu da ancak üç kuşak boyunca izleme imkânım vardı. Kendisine uzattığım taslak metne bakarak bana bu işi hafife aldığımı söyledi. Ben de kendisine bu ilk taslak, henüz araştırma önerisi olmadığını, kendisinin beni doktora öğrencisi olarak kabul etmesi halinde iyi bir öneriyle geleceğimi belirttim. Hoca, bana gündelik hayatımı nasıl kazandığımı ve hangi şartlar altında doktora sürecini geçireceğimi vesair şeyleri sordu, ben de kendisine bu konularda bilgiler verdim. Giderken bana iyi yazılmış bir doktora tez önerisi vererek, bu örnekten hareketle tez önerimi hazırlamamı tavsiye etti.

Pratik sebeplerle Hans Vermeulen yanında doktora yapma imkânım olmadı, ama o günlerde zihnimde geçirdiğim bir konuyu, yıllar sonra, çeşitli süreçleri yaşamış bir göçmen olarak yazmak şimdi nasip oldu.

Ne yapmak istedim? İlk olarak zaman zaman aile ve dost meclislerinde kendi Avrupa göçmenlik hikâyemi yazma doğrultusunda aldığım telkinleri, iki ayrı çabayla birleştirip yazmak istedim. İkinci olarak kendi öznel tecrübem kadar önemli ve yine benim göçmenlik deneyiminin bir parçası olarak içine girdiğim eğitim ve akademik süreçte ne tür bilimsel çalışmalar yaptığımı anlatma fırsatını yakalamış oldum. Üçüncü olarak kendi kişisel hikâyem ile Avrupalı Türklerin göçmenlik hikâyelerini birleştirmek ve tek bir hikâye şeklinde yazmaya çalıştım.

Bir başka anlatımla bu kitap, birinci kuşağın bir üyesi olan babamın, ikinci kuşağın temsilcisi olarak kendimin ve Avrupa'da yaşayan üç kuşağın hikâyelerini birlikte okuma imkânı bulacağınız, günlük olaylardan akademik çalışmalara, Avrupa'daki Türklerden Avrupalı insanların hayatlarına değin pek çok şeyi bir arada bulacağınız post-modern bir anlatıdan başka bir şey değildir. Post-modern anlatıların özelliği küçük küçük hikâyelerin, bir bütün oluşturma gayesi taşımaksızın yan yana anlatılması ve dünyanın farklı renklerinin bir arada sunulmasıdır. Ben de bunu yapmaya çalıştım. Bu kitabı okuyan herkes, kendisi için bir şeyler bulacaktır.

Benim hikâyemi merak edenler, bu kitapta bugüne kadar anlatmadığım pek çok detayı bulacaklardır. Fabrikada bir işçi olarak hayata atılmışken nasıl olup da yeniden eğitime ve üniversite hayatına geçtiğimi, bu süreçte neler yaşadığımı öğrenecekler. Daha da önemlisi bir akademisyen olarak doktora sürecine nasıl girdiğimi ve sonrasında neler yaptığımı izleyebilecekler. Avrupa'da göçmen kökenli bir akademisyen nasıl olunur ve yaşanır sorusuna açık ve samimi cevaplar vermeye çalıştım.

Bu kitapta savunduğum temel tez şudur: Göçmen olarak içine girdiğiniz topluma ne kadar uyum sağlarsanız sağlayın, her

zaman “uyumsuz” biri olarak görülürsünüz. Bunun hepimizin tahmin edeceği basit bir cevabı var: Yerleşik toplumun sizinle ilgili beklentileri giderek yükselir ve siz her an, bu yükselen beklentilerin altında kalırsınız! Göçmen açısından bu travmatik bir süreçtir.

Birinci kuşağın hikâyesi pek çok çalışmaya konu olmuştur. Türkiye’de genellikle iki tür çalışma yapılmıştır. Türk sosyal bilimciler çoğunlukla onların göç hikâyelerini anlatma çabası içinde olmuşlardır. Kim, nasıl ve neden Avrupa’ya gitti? Hangi duygu ve deneyimlerle göç sürecine katıldılar? Bazı sosyal bilimciler de geri dönen ilk kuşağı ve onların hikâyelerini anlatmışlardır. Gidiş ve geri dönüş... Bu iki aşamanın ortasında, yani Avrupa’da nasıl bir hayat yaşadılar, bu Türk akademisyenlerinin çalışmalarının dışında kalmıştır. Hariciyede çalışanlardan hep şu hikâye anlatılmıştır: Gurbetçilerimiz altmışlı yıllarda nasıl gitmişlerse öyle kalmışlar, hiçbir şey değişmemiş onlar için!

Bu ifade gerçekte stereotip bir ifadedir, gerçekleri anlatmaktan ziyade örtmektedir. Birinci kuşağın hikâyesi iniş ve çıkışlarla dolu, henüz “anlatılmamış” bir hikâyedir. Bunun neden anlatılmadığını, Türkiye’ye kesin dönüş yapmadan bir grup yaşlı ile görüşme yaptıktan sonra anladım. Çok yakından tanıdığım bu insanlar enformel sohbetlerde anlattıkları hikâyeleri, bir araştırma olması halinde kesinlikle anlatmak istemeyeceklerini belirttiler. Çünkü yaşadıklarını kendilerine bile anlatmaktan çekiniyorlardı!

İkinci kuşak, aile birleşiminden sonra ortaya çıktı ve ebeveynlerine kıyasla şanslıydılar. Fakat onların da hikâyesi, Hollandalıların ifadesiyle “gemi ile rıhtım arasında” kalmış bir insanın hikâyesidir. Ne tam Türk, ne de Avrupalı! Düal/çift bir kimlikle yaşamak onların kaderi olmuştur. İkinci kuşak ikilemleri olan bir kuşaktır, ama onların ikilemleri anne-babalarından farklıdır.

Üçüncü kuşak, Avrupa’da doğmuş olmanın rahatlığını yaşayan, ama kendisinin kim olduğu sorusuyla da meşgul olan bir kuşaktır. İkinci kuşağa özgü olan kimlik sorunları onlar için geçilip gitmiş sorunlar değil. Onlar yerleşik topluma ve kültüre karşı sürekli sadakat testine tâbi tutulan bir kuşak olup bir türlü tam olarak “Avrupalı” ya da “Hollandalı” olarak kabul edilmemelerinin stresini yaşamaktadır.

Avrupalı Türklerin hikâyesi bitmemiş bir hikâyedir. İçlerinde 30 yıl kadar yaşamış, 1978-2005 yılları arasında geçen zaman diliminde pek çok şeye tanıklık etmiş bir Türk akademisyen olarak bu hikâyeyi bir nebze olsun anlatmaya çalıştım. Hikâye ne tümüyle benim hikâyem ne de tümüyle onların hikâyesidir. “Biz” olarak bu süreci yaşadık ve yaşıyoruz!

Kadir CANATAN
Çiftlikköy